

NORDSÅNGARE

– SEN, VÄLKAMOUFLERAD LÅNGDISTANSARE

Nordsångaren drar årligen från vintervistet i Sydostasien till våra nordligaste fjälltrakter – en sträcka på drygt 1000 mil. Med sin aviga sträckrutt tillhör den de riktigt svårседda – i synnerhet i våra trakter.

TEXT: HAMPUS LYBECK

HAMPUS.LYBECK@GOF.NU

FRÅN FÖRRA NUMRETS sydsvenska vassar förflyttar vi oss nu med raska steg mot fjälldalarnas krumma björkar och videdkantade vattendrag. Visserligen var det inte alls så länge sen vi kikade på en tätting, men så är också nästan hälften av världens fågelarter tättingar. Ganska många, i synnerhet i tempererade områden, är dessutom som vårt studieobjekt diskret kamouflagegröna. Eller ja, tempererade och tempererade – påfallande ofta tillbringar ju även svenska häckfåglar halva året eller mer på tropiska breddgrader.

NORDSÅNGAREN, SOM DET HÄR skulle handla om, är på den punkten således något av en extremist. Liksom en hel del andra fåglar som häckar längst norrut angör de häckningsområdena senast på året. Nordsångaren, där hela världspopulationen med bestämdhet tar vinterkvarter i Sydostasien, blir i ytterkanterna av utbredningen en av de tättingar som flyttar längst i världen, så den dimper inte ner i Lappland förrän vid midsommar. Därefter dryper den av igen redan i mitten av augusti. Och till skillnad från merparten av seriens tidigare fåglar, som går att se inom vårt rapportområde åtminstone del av året, så gör nordsångarens val av sträckrutt att det är en utsökt sällsynt händelse att få se en sådan i södra Sverige. I Artportalen finns exakt noll fynd från Göteborgstrakten, tre från Halland och sex från Blekinge. Noteras bör förresten att flera av de

sydliga sträckfynden är gjorda i september–oktober, långt efter normal sträcktid. Dock har Storbriantien, som rimligen ligger ännu mer fel, totalt drygt 200 fynd sen man började räkna.

ARTEN BESKREVS 1858 som *Phyllopneuste borealis* utifrån ett exemplar insamlat vid Ochotska havets norra strand. 1881 noterades så det första fyndet i Sverige, närmare bestämt i Karesuando och 1916 konstaterades häckning första gången. Under 40- och 50-talen blev Abiskotrakten något av artens kärnområde i Sverige, medan man under senare tid har allt fler fynd runt Ammarnäs och Tärnaby, möjligen beroende på högre ornitologisk aktivitet. Uppskattningsvis är den svenska stammen inte mycket mer än 100 par, vilket skall jämföras med Norges uppemot 500 och Finlands 1 000–5 000. Bortsett från att det förefaller mysigare i Finnmark än på svensk botten, så kan man alltså se att vi återigen har med en randpopulation att göra, men inte dess nordliga extrem, utan dess västliga. Som ytterligare jämförelse kan nämnas att populationen i europeiska Ryssland förmodas uppgå till runt en miljon par.

FÅR MAN TRO ROSENBERG så ligger nordsångarens ursprungliga kärnområde någonstans i centrala Sibirien, alltså lite längre västerut än där den första gången insamlades. Därifrån har arten så småning-

Bild: TOMAS LUNDQUIST/N

Först runt midsommar brukar nordsångaren anlända till häckningsområdet i norra Lappland.

om spridit sig i öst-västlig riktning och till sist alltså nått fram till Skandinavien. Åt andra hållet bromsades inte dess framfart som hos många andra småfåglar vid Sachalin eller Kamtjatka. Istället är nordsångaren unik som enda häckande *Phylloscopus*-art i Alaska (där den på Yup'ik-språket kallas *cungakuarnaq*) och hela Amerika. Och hela populationen tillbringar alltså större delen av året i Sydostasien – Alaskakontingenten lär ha en förkärlek för Filippinerna.

Till skillnad från många fåglar som i takt med sin spridning korrigerat sträckleden för att få kortast möjliga flygning, så tycks nordsångarna föredra att först rikta sig mot det gamla sibiriska kärnområdet, mer eller mindre rakt norr om vinterkvarteren, för att sedan stråla ut. Därav alltså att det är så sällsynt att se dem på sträck i Sverige, till skillnad från exempelvis blåhaken, som mest övervintrar i det närbelägna Indien, men kan ses på svenska sträcklokaler. Flest fynd av häckande nordsångare finns förstås i de nordligaste delarna av landet, men enstaka häckningsfynd har gjorts i Dalarna och Värmland.

NÄR JAG TIDIGARE i texten påstod att många fåglar, nordsångaren inkluderad, tillbringar större delen av året i tropikerna, ja då tog jag i en smula. Det ligger betydligt närmare sanningen att de ägnar lejonparten av året till att bege sig till och från tropikerna. Det beräknas nämligen att varje dygn flygtid för en så liten fågel kräver ungefär sju dygns återhämtning, vilket ger att det tar tre till fyra månader att tillryggalägga distansen. Det i sin tur ger inte mer än några månaders "semester" innan det är tid att åter anträda sträcket. Från Abisko till Jakarta är det drygt 1 000 mil längs det man brukar kalla fågelvägen, men riktig fågelväg innebär ju att svänga av för att slippa flyga för långt över vattnen, att göra avstickare till bra rastplatser, att slå lovar kring bergsmassiv och

liknande, samt som vi nyss lärt oss, instinktivt ta omvägen via Krasnojarsk, eller var nu epicentrum i nordsångarens utbredning kan tänkas ligga.

NÄR SÅ DEN TROLIGEN ganska utpumpade nordsångaren angjort Abisko (eller för all del annan trevlig plats) är det inte läge att vila på sina lagrar eller lägga upp fötterna och rulla tumme. För att hinna med allt bestyr innan augustisträcket går brinner det i knutarna att få rullning på bobygget. Som vi sa förut är det en gammal sanning att nordsångaren anländer runt midsommar, men tidigaste noteringen i Sverige är så tidigt som 30 maj. Under tecknad inventerade för övrigt stenfalk i Padjelanta 2008 och de påbörjade häckning ett par tre veckor tidigare än på 70-talet, så det är inte otänkbart att andra fåglar gjort detsamma. Man kan hur som helst med ganska gott fog sluta sig till att nordsångaren vill ha ungarna kläckta lagom till att myggsvärmarna börjar tättna, så att även nästa generation får mat så de växer snabbt och hinner komma iväg ordentligt innan det blir höst i fjällen.

”
Nordsångaren vill ha ungarna kläckta lagom till att myggsvärmarna börjar tättna

SOM HOS MÅNGA ANDRA lövsångarsläktingar anläggs boet lågt i en buske eller direkt på marken. Det ser ut som en bollformad hydda av gräs och andra växtdelar, med ingång på sidan. I vissa fall vävs andra material som renhår in. Honan står ensam för bygget, samlar material långt från platsen och vidtar ett antal mått och steg av försiktighet innan hon flyger fram och bygger, för att inte locka predatorer. Trots extra logistik är det hela gjort på ett par dagar.

På ruvningsfronten kan hanen tänka sig att täcka ett par dagpass, men har överlag inte honans (förstås helt instinktiva) hängivenhet. Motstridiga uppgifter anger kullstorlek mellan tre och sju ägg. I Sverige (och sannolikt Norge) förknippas nordsångaren med fjällbjörkskog, men i övriga delar av utbredningsområdet finns den också i barrskog med inslag av björk eller vide.

LÖVSÅNGARSLÄKTINGAR FÖRRESTEN. Vän av ordning vädrar troligen morgonluft ... Som säkert många vet fanns det fordom en stor hopklumpad familj för alla de små fåglar som benämndes "sångare". Efter att DNA-studierna gjort sitt definitiva intåg insåg man att det hela var ett veritabelt gytter. En hel radda utvecklingslinjer, många ganska avlägset släkt med varandra kunde skönjas, och fick separeras. Således bildades nya familjer, däribland *Phylloscopidae*, innehållande lövsångaren med släktingar, totalt 78 arter i dagsläget. Men säg den glädje som varar. Nordsångaren må i det stora hela likna

Det är oftast den välartikulerade sången som avslöjar att nordsångaren har kommit på plats.

Nordsångaren skiljs från lövsångare och andra släktingar i Phylloscopidae på det långa, ljusa, kraftiga ögonbrynsstrecket och det diskreta vingbandet.

Bilder: TOMAS LUNDQUIST/N

de mer utbredda arterna i landet (skiljs kanske bäst ut på det långa, ljusa, kraftiga ögonbrynsstrecket och det diskreta vingbandet) men är bland de arter som förekommer här närmast kusin med lundsångaren. Dessa två arter finner sina allra närmaste släktingar inom undersläktet *Acanthopneuste* – ett litet gäng om tio mer eller mindre vingbandade

grönisar. Dessa har i sin tur sina närmaste släktingar bland bambusångarna, vilka tidigare behandlats som det egna släktet *Seicercus* men införlivats i *Phylloscopus* för att bringa nån sorts ordning i ordningen.

TIDIGARE DELADES NORDSÅNGAREN IN i ett antal underarter baserat på geografiskt tillhåll, men på senare tid enades man om att de morfologiska skillnaderna var alltför små, och arten är idag så kallat monotypisk, bortsett från två underarter som i samma veva uppgraderades till goda arter, nämligen japansk nordsångare och kamtjatkanordsångare.

Vi tenderar ju att avsluta med några ord om bevarandestatus – så även denna gång. Globalt är arten med sin rikliga och väl spridda population betraktad som livskraftig. Den svenska populationen är dock så liten och gles (det är rimligen trögt för ett som mest tresiffrigt antal nordsångare att hitta varandra när de omges av bokstavligen miljoner lövsångare) att den skulle kunna rödlistas som akut hotad enligt kriterium D – liten population. Den betraktas dock endast som sårbar, en mildare grad, eftersom det finns goda möjligheter för finska och ryska fåglar att invandra. Ingen större ko på isen således. 🇫🇮

Illustration:
HAMPUS LYBECK

Den svenska populationen är liten och gles